

דגם תשובות בתלמוד — מסכת בבא קמא, מס' 006381, קיץ תש"ף

הערה למעריך: הדברים שכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.

בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מן השאלות 1-5.

1. האיסור להזיק ותשלומי נזיקין

- א. תולדת רגל כיוצא בו: הזיקה בגופה דרך הילוכה, בשערה דרך הילוכה, בשליף שעליה, בפרומביא שבפיה, בזוג שבצווארה (ג ע"א). תולדת רגל שאינה כיוצא בו: צרורות (ג ע"ב).
- ב. (1) המחייב הוא פשיעה בשמירה או שהמחייב הוא הבעלות על המזיק.
(2) הרמב"ם סובר שהבעלות היא הגורם המחייב. נלמד מן המילים "שהרי ממונם הזיק".
- ג. מצוות השבת אבידה כוללת בתוכה את החובה למנוע מממון חבירו להיאבד/ללכת לאיבוד ומכאן קל וחומר שאסור לאדם להזיק ולהפסיד את ממון חבירו.

2. הפורץ גדר בפני בהמת חבירו

- א. (1) על הכותל (נ"ה ע"ב ד"ה אי בכותל), כי שבר את הכותל בידיו.
(2) בגלל דין המשנה, "פרצה ליסטים פטור".
- ב. (במשנה כתוב "הוציאוו ליסטים ליסטים חייבים"). הגמרא בדף נ"ו ע"ב מעמידה את המשנה שהליסטים הכישו והדריכו את הבהמה להזיק, ומכאן עולה שליסטים שפרץ גדר חייב בנזקי הבהמה רק אם עשה מעשה בידיים (שכיוון את הבהמה להזיק), ואם פרץ את הגדר בלבד אינו חייב.
- ג. כוונת הליסטים היא לגזול את הבהמה ולשם כך הם פורצים את הגדר, ואילו כוונת האדם שפרץ את גדר חבירו היא שהבהמה תזיק והבעלים ישלם את נזקיה. ליסטים שכוונתם לגנוב את הבהמה אינם מתחייבים בנזקי הבהמה בפריצת הגדר משום שלא התכוונו שהבהמה תלך ותזיק, ואילו כשמתכוון שבהמת חבירו תזיק חייב על נזקיה בפריצת הגדר מכיוון שלשם כך פרץ את הגדר.

3. נזקי אש — ליבה ולבתה הרוח (ס/ע"א)

- א. הברייתא פוסקת שהמלבה חייב רק אם ליבה במידה כזו שהאש הייתה מזיקה אף ללא עזרת הרוח, ואילו מהדין של "זורה ורוח מסייעתו" עולה שהאדם מתחייב גם על מעשה שמתבצע בעזרת הרוח.
- ב. (1) בשבת התורה אוסרת "מלאכת מחשבת", דהיינו מלאכה שתכנן וחשב עליה ולכן כשרוח מצויה עזרה לו להוציא לפועל את מחשבתו חייב. לעומת זאת בנזיקין המבעיר פטור משום שזהו גרמא — נזק עקיף.
(2) על פי שלושת התירוצים אין חילוק בין דיני נזיקין לדיני שבת, ואילו רב אשי סובר שיש לחלק בין דיני שבת לדיני נזיקין. אַן: שלושת התירוצים עונים על הקושיה באמצעות אוקימתא לברייתא, ואילו רב אשי עונה באמצעות הבחנה בין נזיקין לשבת.
- ג. (1) הראב"ד מקשה מדוע הרמב"ם התעלם מדין הברייתא שהמלבה חייב רק אם היה בליבוי כדי ללבות את האש וכתב שחייב בכל גווני.
(2) לפי שלוש האוקימתות, הברייתא שמחייבת את המלבה בתנאי שיש בליבוי כדי ללבות עוסקת במקרים מיוחדים וחריגים, ואילו במקרה הרגיל חייב המלבה גם אם לא היה בליבוי כדי ללבות. והרמב"ם עוסק במקרה הרגיל ולכן לא כתב את התנאי של הברייתא.

4. עין תחת עין ממון ופסיקה בדיני חבלות כיום (פ"ד, ע"א, ע"ב)
- א. (1) בארץ ישראל יש דיינים סמוכים, ובבבל אין סמיכה.
 (2) בדינים שהם שכיחים ויש בהם הפסד ממון.
- ב. (1) במקום שבית הדין מוצאים לנכון לפסוק קנס, הם אינם קובעים סכום מוגדר לתשלום אלא מנדים את החייב עד שייתן כראוי.
 (2) כשבית דין פוסק שלא על פי דין תורה – על בית הדין לעשות היכר שהפסק שלהם הוא לא על פי דין תורה כדי להחליט את ההבחנה בין תקנת חכמים לבין דין תורה.
 ג. התורה שבכתב מביעה את הרעיון העקרוני שצריך להיות עין תחת עין ממש.
5. (דף פ"ז, ע"א)
- א. רב יוסף היה עיוור. בתחילה חשב שאם הלכה כרבי יהודה שעיוור פטור מן המצוות – יש לו שכר גדול יותר מאדם רגיל. ולבסוף סבר שאם עיוור פטור מן המצוות אז יש לו פחות שכר מאדם שאינו עיוור.
- ב. (1) מדברי רבי יהודה במשנה במגילה משמע שמי שהיה פיקח ונתעוור יכול לפרוס על שמע, והרי על פי דברי רבי יהודה בברייתא עיוור פטור מכל המצוות, ואם כן אינו יכול להוציא אחרים ידי חובת ק"ש / לפרוס על שמע.
 (2) רבי יהודה בברייתא פוטר את הסומא מכל המצוות מדאורייתא בלבד, אך הוא חייב מדרבנן, ועל כן מהמשנה במגילה עולה שהוא יכול לפרוס על שמע ולהוציא אחרים ידי חובתן (אלא אם כן הוא לא ראה מאורות מימיו).
 ג. הרי אישה לא חייבו אותה בקיום מצוות שהיא פטורה מהן (עשה שהזמן גרמן) גם מדרבנן, ואם כן גם סומא לא יהיה חייב במצוות כלל. תוספות מיישב שחייבו סומא מצוות מדרבנן משום שבלי החיוב מדרבנן יהיה פטור מכל המצוות כמו מי שאינו יהודי, שלא כמו אישה שחייבת בחלק מן המצוות מהתורה, ורק בגלל זה לא תיקנו שתהיה חייבת במצוות נוספות מדרבנן.

פרק שני

בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מן השאלות 6-10.

6. נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית (נ"ז, ע"ב)
- א. (1) אכלה את הפירות או שהפירות הקלו על החבטה שלה בקרקע.
 (2) רב כהנא – משלמת מה שהזיקה. ר' יוחנן – משלמת מה שנהנית.
- ב. (1) חברו פטור מלשלם לו משום שעשה מצווה.
 (2) במקרה שהארי רחוק פטור מלשלם לו כי ההפסד אינו ודאי, ובמקרה שהארי קרוב ההפסד ודאי ולכן אינו חייב לשלם לו.
7. (נ"ו, ע"ב)
- א. (1) מדברי הברייתא משמע ששומר אבידה חייב באחריות האבידה (לשלם את שוויה לבעלים) אם האבדה נגנבה או אבדה מביתו ומכאן ששומר אבידה נחשב לשומר שכר ולא כשומר חנם כפי שסובר רבה.
 (2) הברייתא עוסקת במקרה ששומר האבידה החזיר את האבידה למקום שהבעלים רואה את האבידה, אך בשעה שבעלי האבידה אינו שכיח, ועל כן אם האבידה נגנבה או אבדה הוא חייב באחריותה.
- ב. (1) מהברייתא משמע שעד ששומר האבידה משיב את האבידה לרשותו של בעל האבידה הוא חייב באחריות האבידה אם נגנבה או אבדה ומכאן ששומר אבידה כשומר שכר.
 (2) רבה חולק על רב יוסף כשהאבידה היא חפץ, ומודה לרב יוסף במקרה שהאבידה היא בעל חיים, משום שבעלי חיים צריכים שמירה יתירה והם עלולים לצאת ולברוח.
- ג. אחת מהתשובות הבאות:
- (1) רבה הסביר שהברייתא של "נגנבה או אבדה" עוסקת במקרה שנגנבה או אבדה מביתו של שומר האבידה.
 (2) החילוק של בעלי חיים שייך רק לגבי מקרה שבו האבידה אבדה ועל כן לא תירץ רבה באופן זה את הברייתא שעוסקת במפורש במקרה של גניבה.
8. (ס"ב, ע"א)
- א. (1) במקרה שהזיקה בידיים – חייבת לשלם, משום שאסור היה לה להזיק לדינר.
 (2) במקרה שפשעה בשמירה – חייבת לשלם דינר כסף בלבד, משום שקיבלה אחריות על שווי נמוך של דינר כסף בלבד.
- ב. (1) משום שאנשים לא רגילים להניח מרגנית במקום שכזה, לא עלה על דעתו של המזיק שהוא גרם נזק בשווי גבוה כל כך.
 (2) בשני המקרים המזיק (האישה / ההוא גבר) הזיק לדבר שלא היה מודע לקיומו.
 ההבדל ביניהם: האישה הייתה צריכה להעלות בדעתה שהוא מפקיד אצלה משהו יקר יותר משאמר לה, בניגוד לאדם שהזיק כספת שלא היה צריך להעלות בדעתו שיהיה שם יהלום יקר.
9. (עט, ע"ב; פ"ב, ע"ב)
- א. (1) בגלל שדואגים ליישוב בארץ ישראל ובהמה דקה אוכלת את הגידולים החקלאיים.
 (2) מכך שהחסיד שהיה צריך בהמה דקה לא מסר אותה לרועה שיגדל עבורו. או מכך שבעלי בתים שבגליל נענשו והם היו עשירים ומן הסתם מסרו את הבהמה הדקה לרועה ובכל אופן נענשו. או מכך שרועה שעשה תשובה צריך למכור את צאנו ולא מזכירים את האפשרות שימסור את צאנו לרועה אחר. [מספיק ראייה אחת]
- ב. (1) על פי המשנה אסור לסחור בכל הדברים הטמאים ובכלל זה חזיר ועל כן לא ברור מדוע יש צורך בגזירה מיוחדת שאסור לגדל חזירים.
 (2) המשנה אוסרת סחורה בחיות טמאות לצורכי אכילה אך מותר לגדל ולסחור בהן לצרכים אחרים, וגזירת חכמים שחזיר אסור לגדלו אפילו לצורך מסחר שאינו לשם אכילה.

10. (צ"א, ע"א)

- א. הגמרא שואלת האם מזיק חייב או פטור על היזק שנעשה באמצעות חפץ שאינו ראוי לגרום את הנזק שנגרם בפועל. למ"ד יש אומד לנזיקין – פטור, ולמ"ד אין אומד לנזיקין – חייב.
- ב. (1) מהברייתא שפוסקת שעבד שאדונו הכה כנגד (סמוך) אוזנו אינו יוצא לחירות יש ללמוד שיש אומד לנזיקין, ומשום שההיזק הוא לא סביר ולא צפוי, האדון אינו נחשב למי שהזיק את עבדו ועל כן העבד אינו יוצא לחירות. (2) הסיבה שהעבד אינו יוצא לחירות היא מפני שבמקרה זה העבד נחשב למי שהזיק לעצמו ולא משום שלא היה במכה כדי לגרום חירות לעבד.
- ג. סוג אחד – אומדן מידת הנזק שצפויה להיגרם לניזוק ממכה מסוימת. סוג אחר – אומדן אם הכלי שבו נעשה הנזק ראוי לגרום לנזק כזה.

פרק שלישי – קטע שלא נלמד

בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מן השאלות 11-15.

11. הגמרא שואלת מדוע אדם ששובר כד ברה"ר פטור, היה על השובר להסתכל בדרך בה הוא הולך ולהיזהר מלשבור את הכד. רב משיב שמדובר במקרה שבו אדם הניח חביות בכל רה"ר, ולכן לא יכול ההולך להימנע מלשבור.
12. שמואל – השובר פטור משום שהלך בחושך ולא יכול להיזהר. ר' יוחנן – השובר פטור משום שהכד היה מונח בזווית, ולכן השובר לא יכול להיזהר מלשבור את הכד.
13. במקרה שבו אדם מילא את כל רה"ר בחביות (רב) אפילו אם השובר עשה זאת בכוונה הוא פטור מלשלם. לעומת זאת על פי האוקימתות של שמואל ור' יוחנן דווקא אם השובר נתקל ושביר בטעות את הכד הוא פטור.
14. המשנה כתבה נתקל בגלל הדין שבסיפא שאם השובר ניזוק מהחבית, בעל החבית חייב לשלם לו. דין זה חל רק במקרה שנתקל בחבית ולא במקרה ששביר אותה בכוונה. לגבי דין הרישא, השובר פטור מלשלם גם אם שבר בכוונה את החבית – משום שבעל החבית מילא את כל רה"ר בחביות.
15. אדם פטור מלשלם על כד שהזיק לו בדרך הילוכו ברה"ר משום שאין עליו חובה להיזהר בהליכתו ברה"ר. בניגוד ליתר האמוראים עולא סובר שאין על אדם ההולך ברה"ר חובת זהירות מלהזיק.